

ĐIỀU TRỊ VIÊM ĐẠI TRÀNG MẠN

Chú ý tô highlight đóng khung

TS. BS. Quách Trọng Đức
Phó Chủ Nhiệm Bộ Môn Nội Tổng Quát
Đại Học Y Dược TP. HCM

Các nhóm bệnh ở đại tràng

1. Hội chứng ruột kích thích

2. U

- Lành tính
- Ác tính (nguyên phát / thứ phát)

3. Viêm

- Viêm nhiễm
- Viêm không nhiễm

4. Bệnh lý khác

- Túi thừa
- Bệnh loét (loét TT đơn độc, loét ĐT đơn giản vô căn, bệnh Behcet)
- Tăng sản dạng lympho (lymphoid hyperplasia)
- Viêm ruột tăng eosinophile
- Lạc nội mạc tử cung
- Amyloidosis

Các nhóm bệnh viêm loét đại tràng

1. Viêm nhiễm

A. Vi trùng

- DT bên trái là chính yếu: Shigella, Gonorrhea, Chlamydia
- DT bên phải là chính yếu: Salmonella, Yersinia, Campylobacter,
- DT bên phải là chính yếu: Lao (viêm đặc hiệu)

B. Ký sinh trùng

- Amibe / giun lươn / sán máng / Balantidium coli

C. Virus

- CMV (cơ hội trên tổn thương loét DT sẵn có làm chậm lành)
- Rota virus, Parvo-like virus

D. Nấm:

- Histoplasma, Actinomyces

2. Viêm không nhiễm

A. **Bệnh viêm ruột (IBD): Viêm loét DT-TT xuất huyết (UC), Viêm ruột từng vùng (Crohn), viêm đại tràng vi thể.**

B. Viêm đại tràng thiếu máu

C. Viêm đại tràng do tia xạ

3. Tiêu chảy do kháng sinh (đặc biệt: viêm đại tràng màng giả)

BỆNH VIÊM RUỘT

(IBD: Inflammatory Bowel Disease)

Viêm loét ĐT – TT xuất huyết (VLĐTTTTXH)

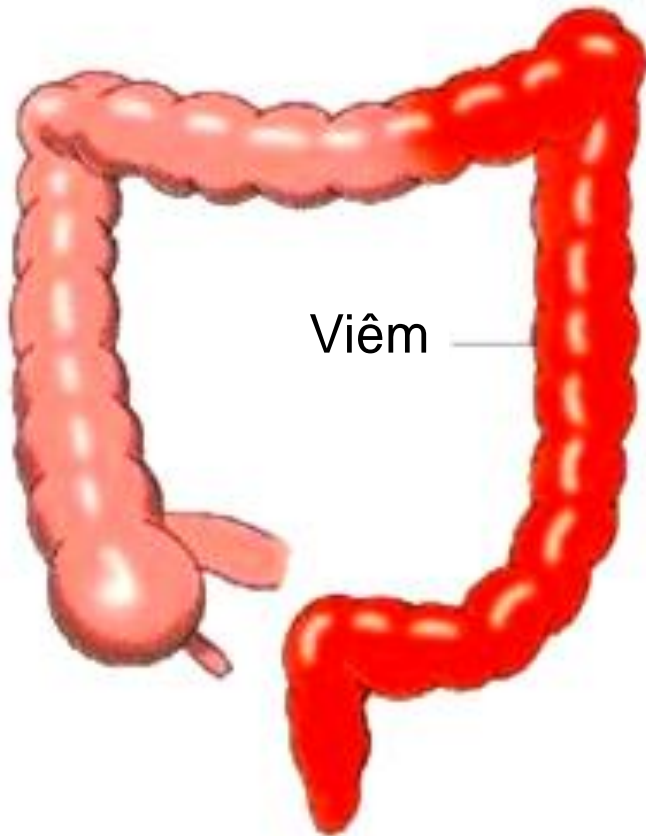
(Ulcerative Colitis)

Viêm ruột từng vùng

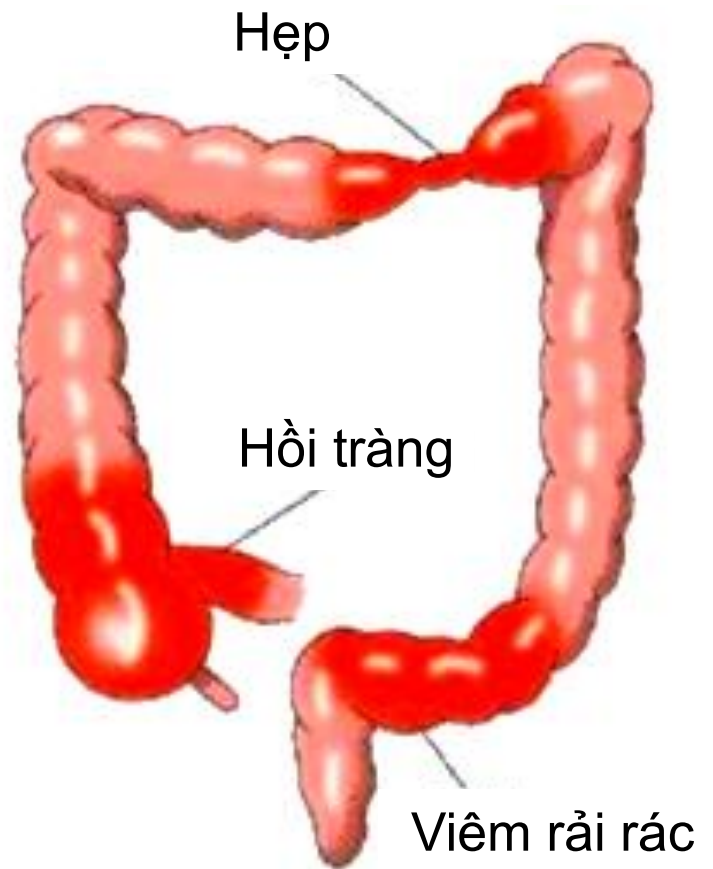
(Crohn)

Đặc điểm phân bố tổn thương

VIÊM LOÉT ĐT-TT XUẤT HUYẾT

CROHN

VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

- Viêm lớp nông (niêm & dưới niêm mạc), hiếm khi bị toàn bộ các lớp của thành ĐT
- Từng triệu chứng LS, NS, XQ, GPB không chuyên biệt, nhưng **CĐ dễ nếu phối hợp**
  - diễn tiến lâm sàng điển hình
  - các dấu hiệu trên nội soi và x quang phù hợp
  - Loại trừ các tác nhân vi sinh
(thường không cần GPB)

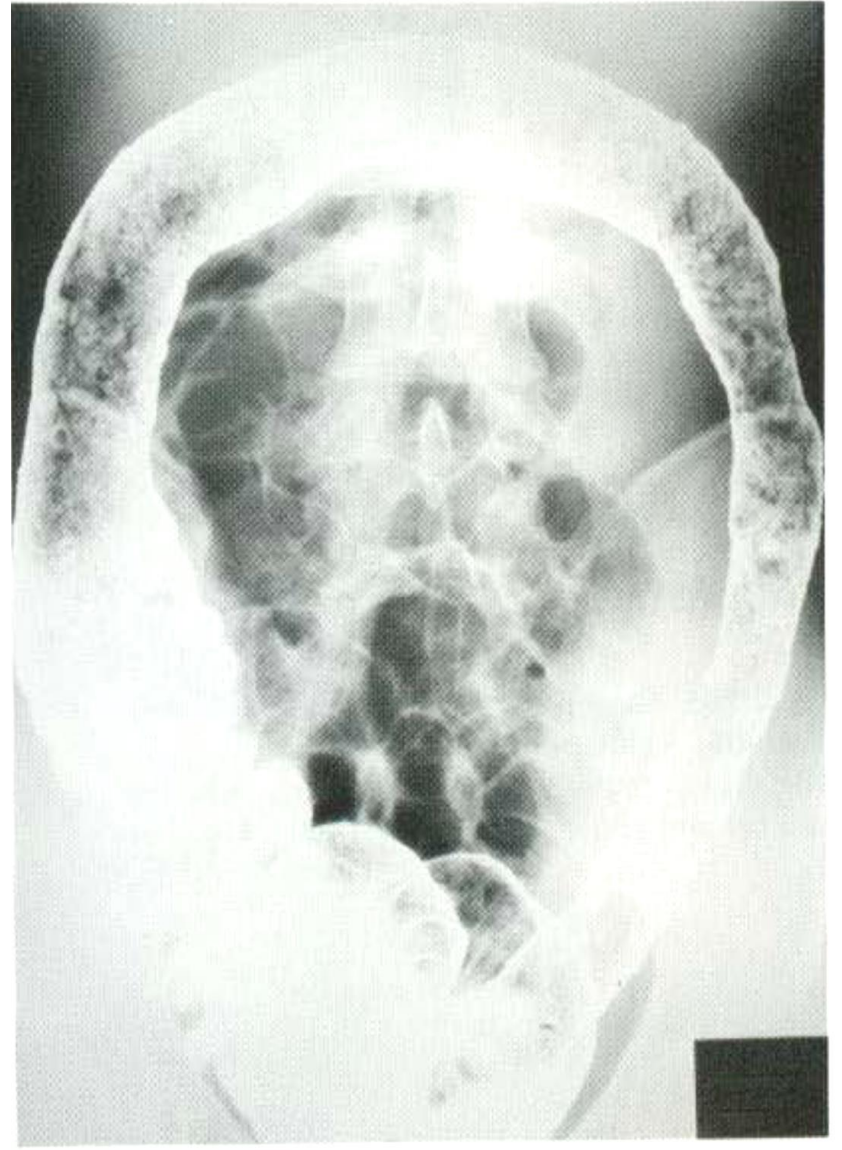
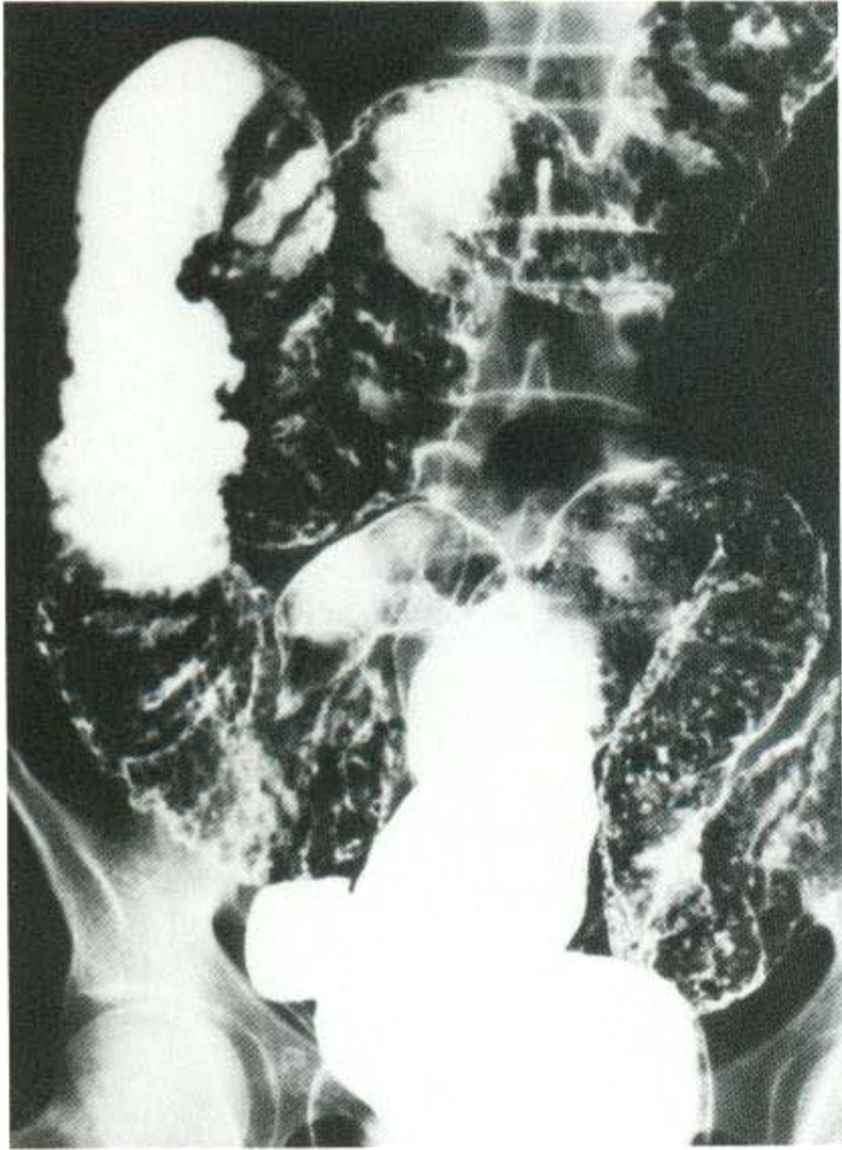
VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

1. **Lâm sàng:** tái phát nhiều đợt, với TC viêm ĐT

2. **X quang:**

- Tổn thương viêm liên tục, cân xứng lan lên trên xuất phát từ TT.
- Nếu tình trạng viêm đã lâu dài có thể dẫn đến hẹp lòng và rút ngắn đại tràng.

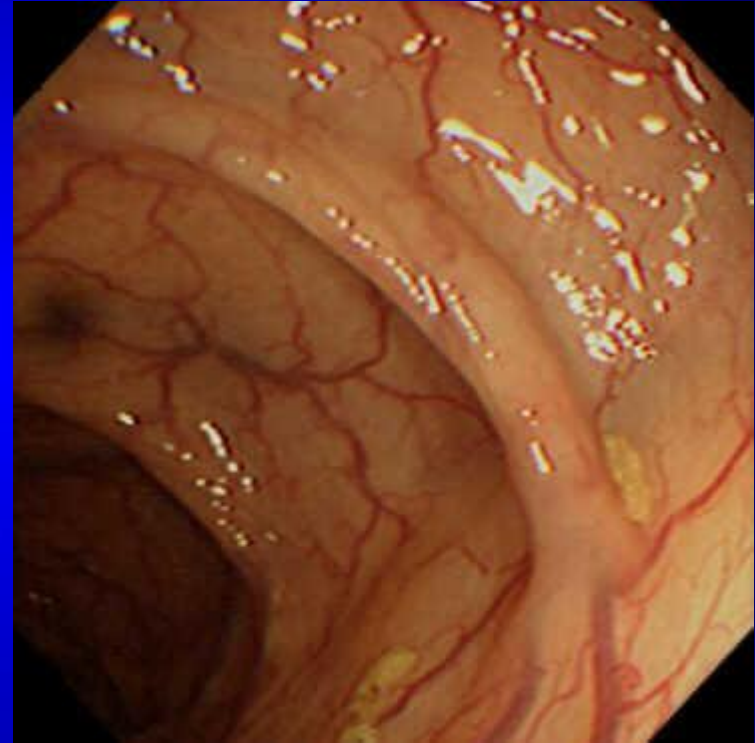

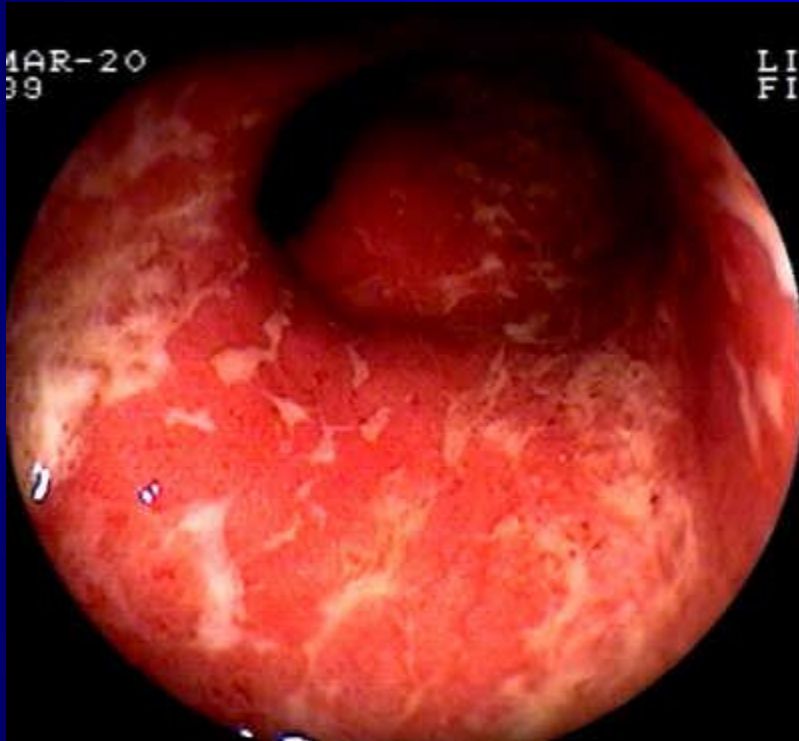
VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

3. **Nội soi:** không chuyên, nhưng có các đặc điểm gợi ý:
- Viêm lan tỏa, đoạn TT luôn bị ảnh hưởng
  - Không có tổn thương ngắt quãng: Nếu có loét thì mô xung quanh luôn viêm, Nếu ở GĐ lui bệnh thì phần niêm mạc “lành” giữa các tổn thương nhìn có vẻ như bình thường nhưng ± thấy teo niêm mạc / sinh thiết thấy viêm mạn.
  - Không có sự hình thành sẹo hẹp lòng ruột

ĐẠI TRÀNG BÌNH THƯỜNG

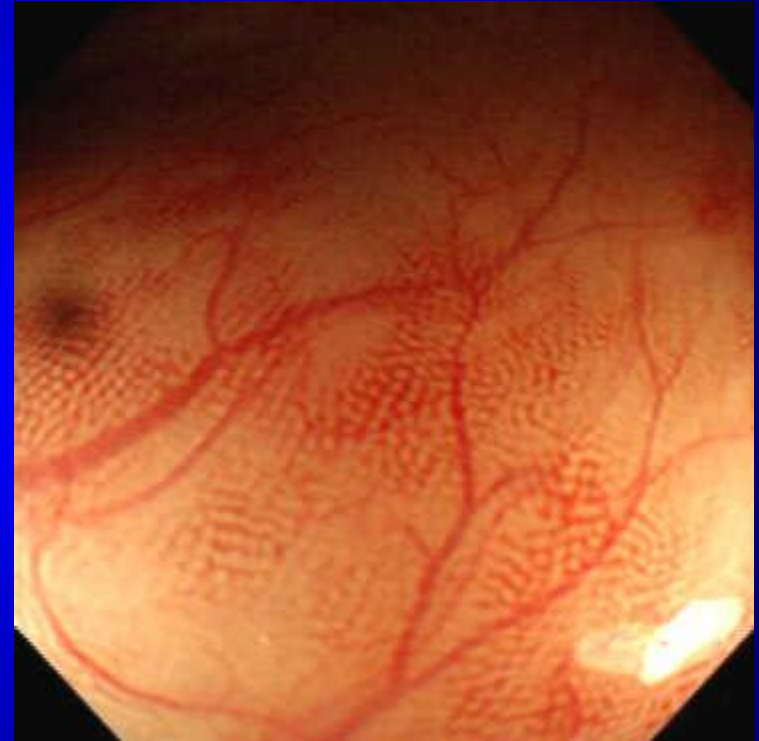

VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

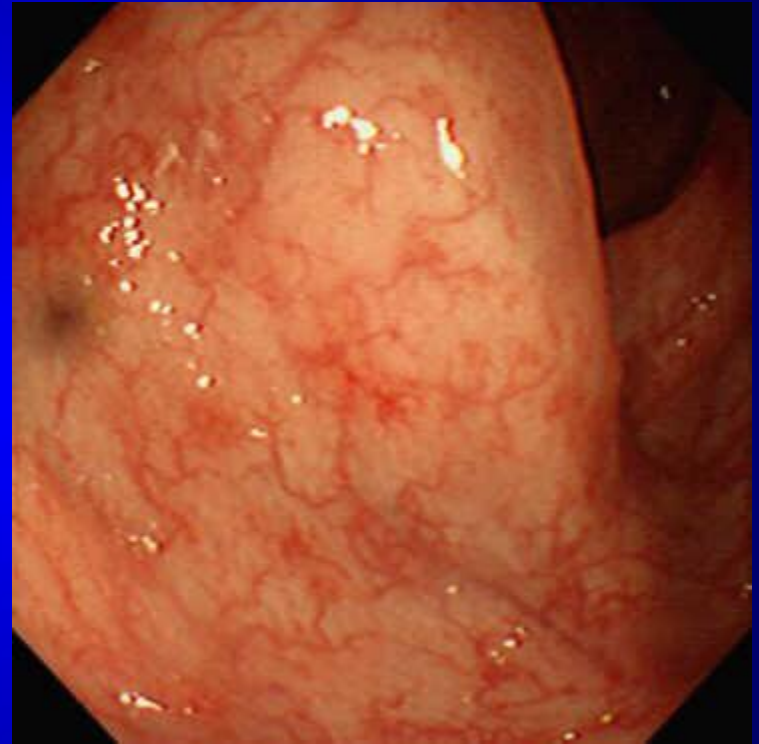

VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

4. **GPB**: viêm không đặc hiệu, thường không cần thiết nếu triệu chứng lâm sàng và hình ảnh nội soi điển hình, và không ghi nhận tác nhân gây bệnh nào.

VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

CHẨN ĐOÁN

1. Phối hợp LS + HÌNH ẢNH (NS, XQ)

2. Loại trừ các chẩn đoán khác

1. Nhiễm trùng: *Shigella*, *Campylobacter*, *amibe* ...
2. Viêm đại tràng do kháng sinh
3. Viêm đại tràng thiếu máu

VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

Vai trò chủ yếu của nội soi nhằm

1. Chẩn đoán
2. Đánh giá giai đoạn & độ nặng của bệnh
3. Theo dõi, đánh giá đáp ứng điều trị
4. Phát hiện ung thư

VIÊM LOÉT ĐT – TT XUẤT HUYẾT

Vai trò chủ yếu của sinh thiết làm GBP

1. Loại trừ tổn thương khác
2. Đánh giá độ nặng & giai đoạn của bệnh
(nhạy hơn NS nhằm định hướng cho theo dõi và chiến lược điều trị)
3. Phát hiện ung thư

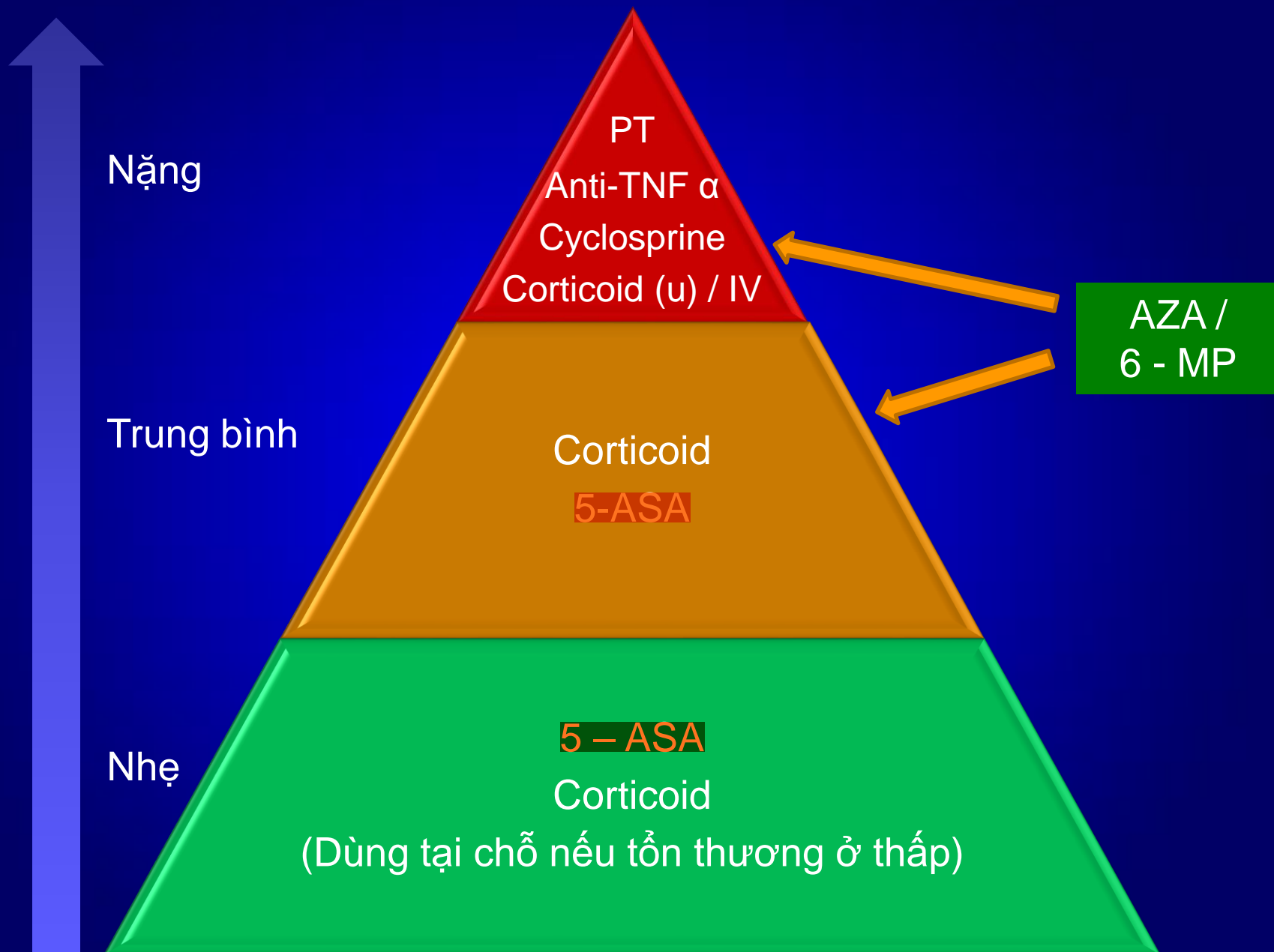
Mức độ lan rộng VLĐTTTXH

Mức độ nặng của VLĐT-TTXH

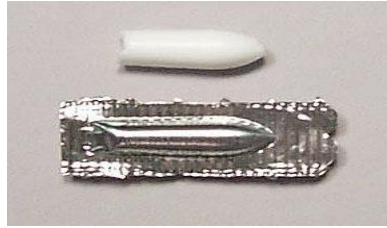
(phân loại Truelove & Witts)

	Nhẹ	Trung bình	Nặng
Số lần đi tiêu / ngày	< 4	4-6	≥ 6 HOẶC ≥ 1 TC toàn thân (*)
Máu trong phân	Rất ít	Giữa nhẹ - TB	Thấy rõ
Sốt > 37.8°C *	Không	Không	Có
Mạch > 90/phút *	Không	Không	Có
Hb (< 10g%)*	Không	Không	Có
VS (mm/h) *	≤ 30	≤ 30	> 30

Tối đa đến góc lách đại tràng

ĐIỀU TRỊ VLĐT-TT XUẤT HUYẾT

Các loại 5-ASA và vị trí tác động

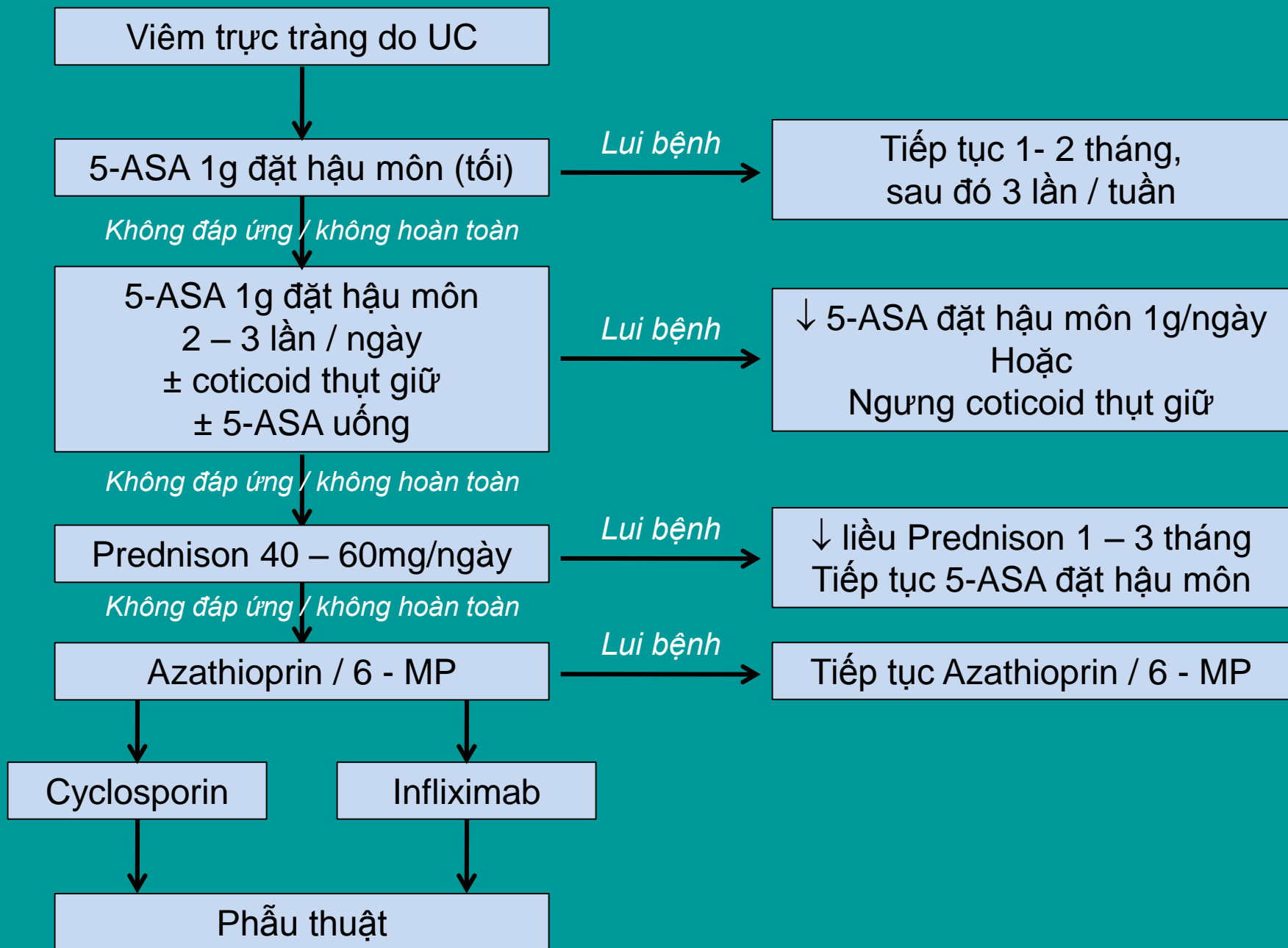
Loại	Vị trí tác dụng	Liều (g/ngày)
Đường uống		
Sulfalazine 500mg	Đại tràng	3 – 6
Olxalazine 250mg	Đại tràng	1,5 – 3
Balsalazide 750	Đại tràng	6,75
Asacol 400, 800mg (phóng thích chậm)	Hồi tràng đoạn xa, đại tràng	2,4 – 4,8
Pentasa 500, 1000 (phóng thích từ từ)	Dạ dày, đại tràng	2 – 4
Dùng tại chỗ		
Tọa dược 500, 1000mg	Trực tràng	1 – 1,5
Thụt giữ 1,4g	Trực tràng, góc lách	1 – 4 g/ mỗi 1 – 3 ngày

ĐIỀU TRỊ VLĐT-TT XUẤT HUYẾT

Các thuốc thông dụng

	Liều tác dụng	Thời gian chờ tác dụng	Tác dụng phụ	Lưu ý
5-ASA	Tùy loại	2 – 4 (tối đa 6 tuần)	Độc thận	Kiểm tra Creatinin trước điều trị và định kỳ 3 – 6 tháng / năm đầu sau đó mỗi năm
Corticoid	Prednisone: 40 – 60mg Methylprednison 40 – 60mg (TM) Hydrocortisone 200 – 300mg (TM)	< 3 tuần (TM nhanh hơn)	Cushingoid THA, bất dung nạp đường Dễ nhiễm trùng Trầm cảm Loãng xương Dễ nhiễm trùng Hoại tử vô mạch đầu xương đùi	- Kiểm tra tình trạng nhiễm trùng trước ĐT - Bổ sung D,Ca - Kiểm tra mật độ xương định kỳ - Kiểm tra định kỳ phát hiện biến chứng
Độc tế bào	Aza 2,5mg/kg/ngày 6-MP 1,5mg/kg/ngày Methotrexate 25mg/tuần (TB)	3 – 4 tháng	Suy tủy Độc gan, có thể gây xơ gan P/ứng dị ứng, viêm tụy, nhiễm trùng	- Kiểm tra định kỳ CTM & xét nghiệm CN gan

Chú ý: trước khi tăng lên bậc điều trị kế tiếp cần đánh giá kỹ (1) xác định lại chẩn đoán (2) Mức độ viêm đã lan lên xa hơn trực tràng ? (3) tuân thủ điều trị (4) nhiễm trùng kèm theo bị bỏ sót

VIÊM ĐẠI TRÀNG TRÁI (tình trạng viêm lan đến góc lách đại tràng)

Viêm đại tràng trái

Nội soi & sinh thiết để xác định
mức độ lan rộng và hoạt tính

Điều trị lui bệnh

Nhẹ - TB: **5-ASA uống + thắt giữ 5-ASA / corticoid**

Nặng: **Corticoid (uống / IV)**
điều trị cứu vãn (nếu không đáp ứng steroid)
(xem phác đồ điều trị bệnh nặng cấp tính)

Điều trị duy trì

5-ASA uống (+ / - 5-ASA thắt giữ)
5-ASA uống + Thiopurin (Azathioprin / 6-MP)
(nêu tái phát thường xuyên / không đáp ứng corticoid)
Methotrexate uống / TB hoặc Anti-TNF
(nếu kháng / không dung nạp thiopurin)

VIÊM ĐẠI TRÀNG LAN RỘNG (vượt quá góc lách)

Viêm đại tràng lan rộng

Nội soi & sinh thiết để xác định mức độ lan rộng và hoạt tính

Điều trị lui bệnh

Nhẹ

5-ASA uống

Trung bình

5-ASA (uống + tại chỗ)
+ **sử dụng sớm corticoid**

Nặng:

Corticoid (uống / IV)

điều trị cứu vãn (nếu không đáp ứng steroid)
(xem phác đồ điều trị bệnh nặng cấp tính)

Điều trị duy trì

5-ASA uống

5-ASA uống + Thiopurin (Azathioprin / 6-MP)

(nêu tái phát thường xuyên / không đáp ứng corticoid)

Methotrexate uống / TB hoặc Anti-TNF

(nếu kháng / không dung nạp thiopurin)

Nội soi ĐT tầm soát ung thư

ĐIỀU TRỊ VLĐT-TT XUẤT HUYẾT

Chỉ định phẫu thuật

Chỉ định khẩn

- Thủng
- Xuất huyết nặng
- Phình đại tràng nhiễm độc
- Viêm ĐT nặng, không đáp ứng với điều trị
(tụy đại tràng không dẫn lớn)

PHÌNH ĐẠI TRÀNG NHIỄM ĐỘC

(Toxic megacolon)

TC nhiễm độc toàn thân: với $\geq 3 / 4$ triệu chứng

- Sốt $\geq 38.5^{\circ}\text{C}$
- M > 120 lần / phút
- BC > 10,500/mm³
- Thiếu máu

Kèm $\geq 1 / 4$ triệu chứng

- Rối loạn tri giác
- Tụt huyết áp
- Dấu hiệu mất nước
- Rối loạn điện giải

Kèm dẫn ĐT trên XQ (kích thước d_{ĐT ngang} $\geq 6\text{cm}$)

(<http://emedicine.medscape.com/article/181054-overview>)

ĐIỀU TRỊ VLĐT-TT XUẤT HUYẾT

Chỉ định phẫu thuật

Chỉ định không khẩn

- Thất bại điều trị nội
- Tác dụng phụ của thuốc nhiều, không thể dùng thuốc đúng phác đồ
- Nghịch sản / ung thư không thể điều trị bằng nội soi
- Không có khả năng theo dõi và phát hiện ung thư ĐT đúng khuyến cáo

ĐIỀU TRỊ VLĐT-TT XUẤT HUYẾT

Hiệu quả của điều trị bằng phẫu thuật

Hiệu quả

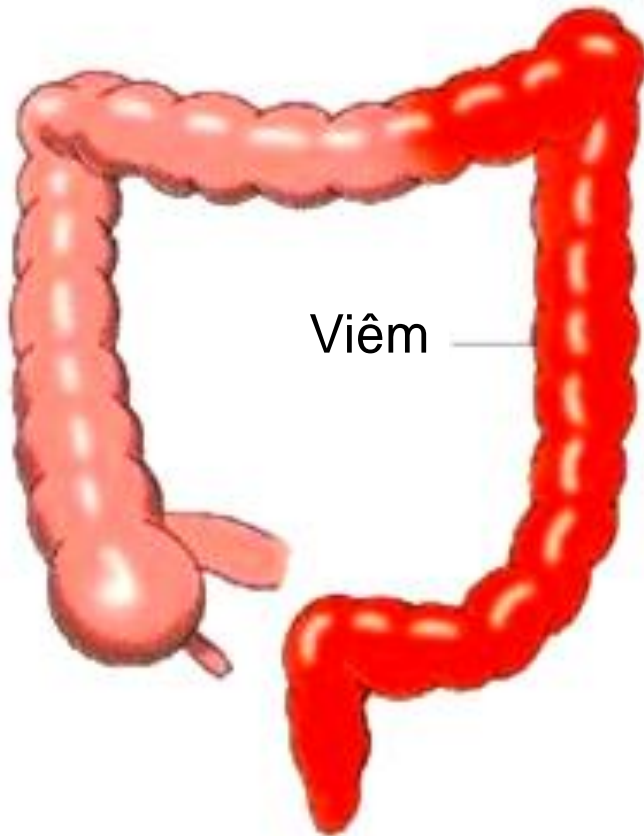
- Chữa lành bệnh đại tràng
- Chữa khỏi nhiều nhưng không phải tất cả TC ngoài ĐT:
  - Cải thiện: viêm móng mắt, viêm khớp
  - Không: viêm ĐM xơ hóa, viêm dính CS cứng khớp

Phương pháp thường là cắt toàn bộ ĐT + bóc lớp niêm và dưới niêm mạc của TT sau đó nối hồi tràng - OHM.

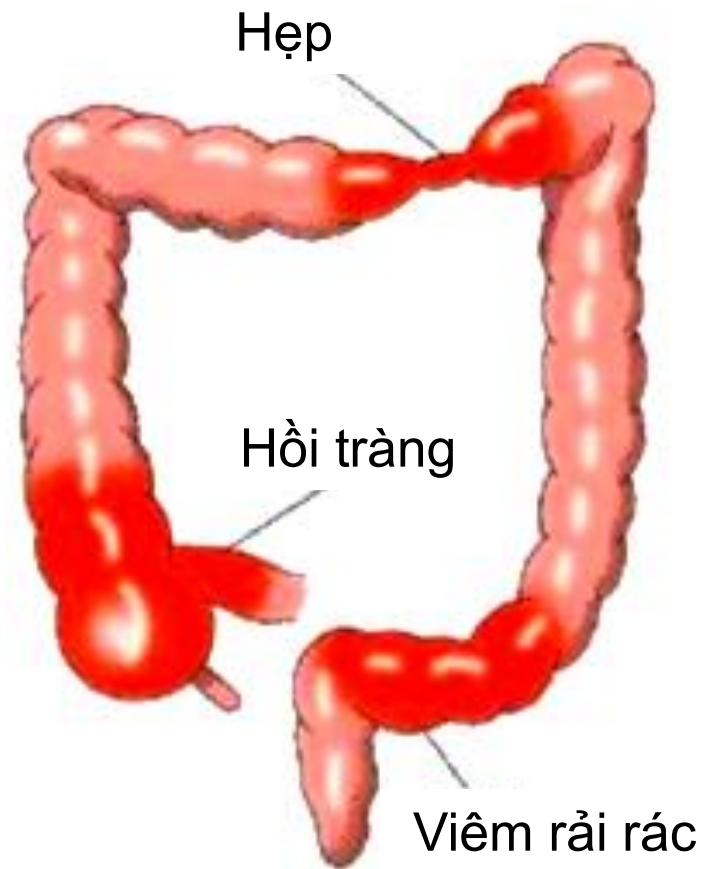

Đặc điểm phân bố tổn thương

VIÊM LOÉT ĐT-TT XUẤT HUYẾT

CROHN

CROHN

- Viêm tất cả các lớp của thành ống tiêu hóa
→ nguy cơ biến chứng thủng / dò / hẹp

- Ảnh hưởng bất kỳ đoạn ống TH nào.

Tổn thương ĐT: gặp ở 20% trường hợp Crohn

CROHN

1. Lâm sàng

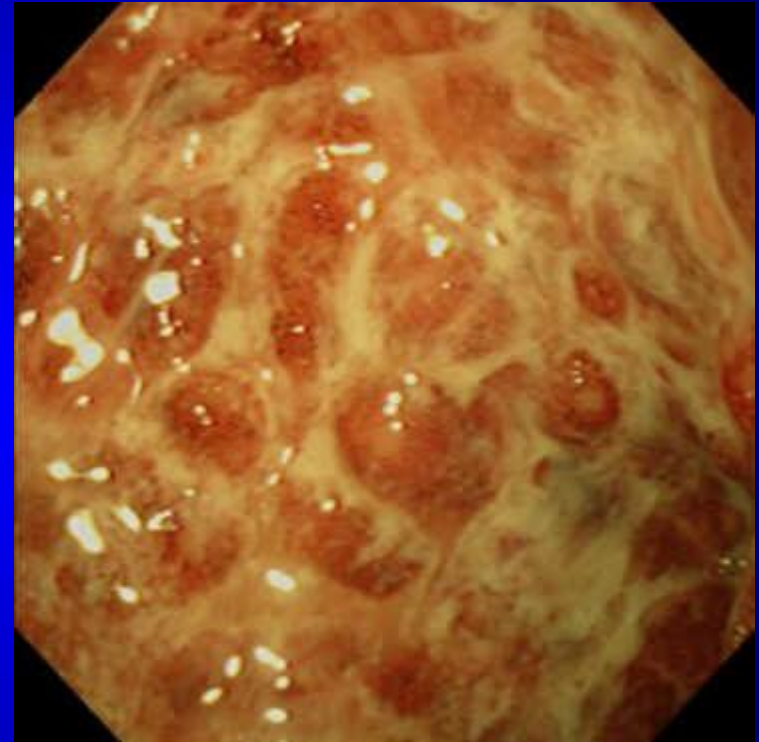
- Khởi phát
  - âm thầm, diễn tiến chậm nhưng kéo dài
  - **Hiếm khi đột ngột, tiêu máu như VLĐT-TTXH**
- Than phiền thường gặp: đau bụng kiểu quặn cơn.
- Có thể có các triệu chứng khác:
  - Tiêu chảy
  - Sốt và triệu chứng của đường dò
  - Đôi khi có thể giả ruột thừa viêm.
- Bệnh hậu môn: 75% kèm (nứt mạn tính, dò, loét)

CROHN

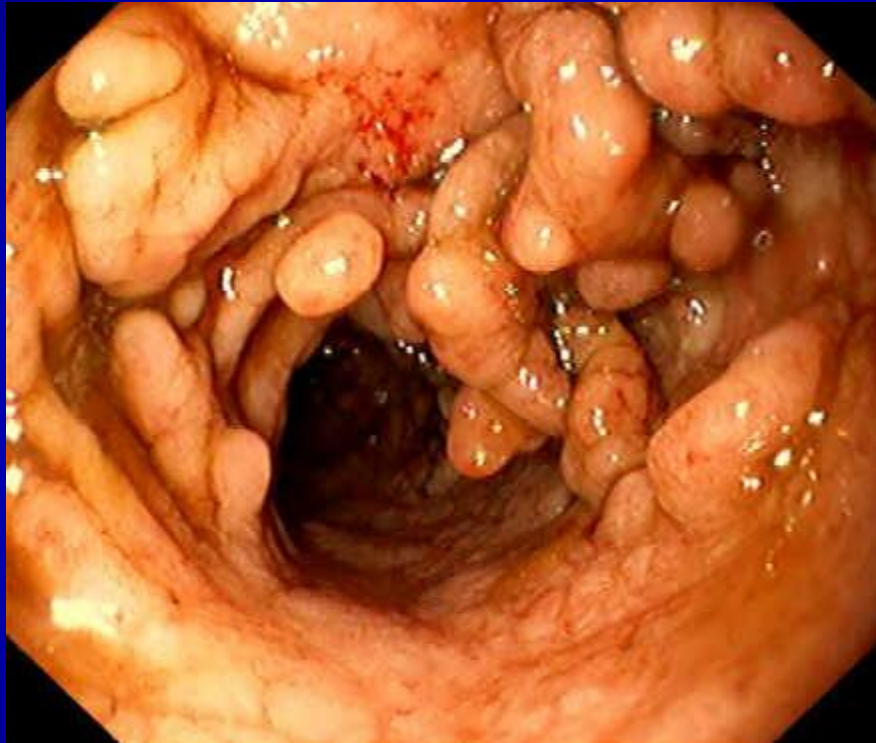
2. Nội soi

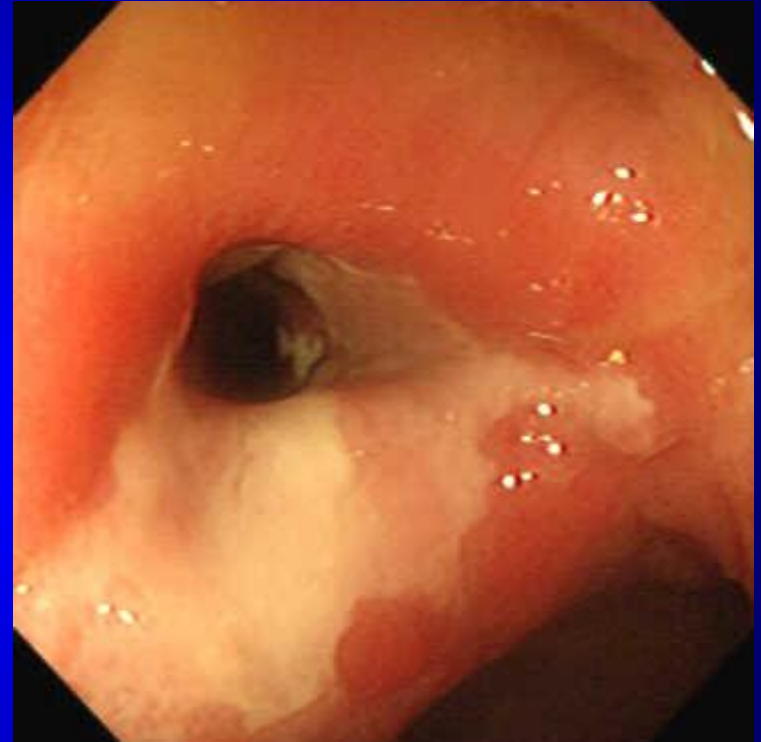
- Tổn thương NGẮT QUÃNG & KHÔNG ĐỐI XỨNG
- Hình ảnh đại thể nổi bật:
  - Loét dạng đường
  - Dạng lát đá (cobberstone)
  - Dày thành ruột và hẹp lòng ruột
  - Hình thành đường dò

CROHN

NỘI SOI

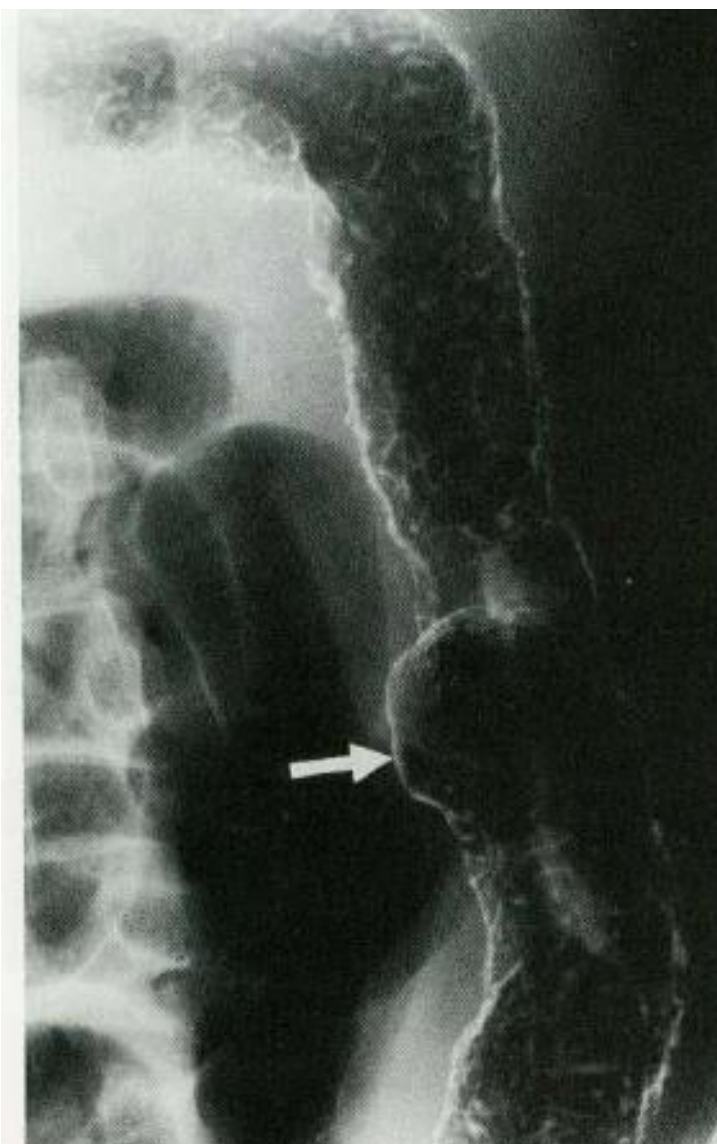
Tiến triển không đều như UC, nhìn chung gồm 3 GĐ

- Sớm nhất là loét rải rác dạng áp-tơ (nông), xung quanh là niêm mạc bình thường
- Loét tăng số lượng & kích thước, tình trạng phù nề của lớp dưới niêm tạo ra hình ảnh lát đá điển hình
- Giai đoạn sau: thành ruột dày lên và lòng ruột hẹp lại do hiện tượng xơ hóa.

CROHN

2. X quang:

- Tổn thương từng đoạn
- Không cân xứng
- Loét dạng đường dài, Loét dạng dao
(knife-like, transverse ulcers)
- Hình ảnh đá cuội trải đường
- Hình thành đường dò
- Có tổn thương ruột non phối hợp

CROHN

3. GPB:

- Sinh thiết qua nội soi chỉ lấy được phần nông của lớp dưới niêm
--> các tiêu chuẩn MBH quan trọng như viêm xuyên thành và vết nứt lại không thể đánh giá.
- Tuy nhiên, nếu kết hợp với hình ảnh đại thể thì sinh thiết có thể bổ sung thêm thông tin:
  - U hạt dạng sarcoid (khả năng phát hiện cao nhất khi sinh thiết ở các ổ loét nhỏ, sinh thiết bờ các ổ loét lớn ít nhạy)
  - Mức độ viêm không cân xứng giữa lớp niêm và dưới niêm
  - Viêm mô kẽ
  - Niêm mạc ở phần xa tổn thương còn bình thường

CROHN

CHẨN ĐOÁN

1. Phối hợp LS + HÌNH ẢNH (NS, XQ) + GPB

2. Loại trừ các chẩn đoán khác

- Lao
- Amibe
- ...

CROHN : *Điều trị*

Khó đưa ra hướng dẫn chung do biểu hiện LS đa dạng

CROHN : Điều trị ban đầu

- **Nhẹ:** 5-ASA --> Corticoid (nếu không đáp ứng)
- **TB- nặng:** Corticoid / độc tế bào --> Anti-TNF α (nếu không đ/ứng)
- **Đợt bùng phát nặng (Flare)**
  - Corticoid (TM) / Anti-TNF α
  - Tìm ổ áp xe (CT bụng)
  - Tìm đường rò, chỗ tắc nghẽn (CT bụng, Magnetic resonance enterography_MRE)
  - Điều trị đường rò
    - ✓ KS, thuốc ức chế miễn dịch, Anti-TNF α
    - ✓ Các trường hợp thất bại: cần PT

CROHN : *Điều trị duy trì*

- Nếu cần dùng Corticoid để lui bệnh
--> duy trì bằng độc tế bào (Aza, 6-MP, Methotrexate)
- Nếu kháng corticoid + không dung nạp độc tế bào
--> Anti-TNF α
- Điều trị duy trì với KS, độc tế bào / Anti-TNF α nếu đã phẫu thuật nhiều lần.

CROHN : *Vai trò của phẫu thuật*

- Phẫu thuật không thể chữa lành: cần phải hạn chế
- Chỉ định
  1. Thất bại điều trị nội
  2. Đường dò
  3. Áp xe
  4. Tắc ruột